

2. Эрроу К. Возможности и пределы рынка как механизма распределения ресурсов / К. Эрроу // THESIS. – 1993. – Т. 1. – Вып. 2. – С. 53-68.
3. Best retail brands 2012 [Електронний ресурс] : The 2012 rankings. – Режим доступу : <http://www.interbrand.ch>.
4. Business Finance, Stock Market, Quotes, News [Електронний ресурс] : Balance Sheet. – Режим доступу : <http://finance.yahoo.com>
5. Чесбро Г. Открытые инновации: создание прибыльных технологий / Г. Чесбро / Пер. с англ. – М. : Поколение, 2007. – 336 с.
6. Аллен К. Продвижение новых технологий на рынок: [новые технологии – залог успеха бизнеса / К. Аллен // Пер. с англ. Е. В. Ручкиной. – М. : БИНОМ. Лаборатория знаний, 2007. – 455 с.

УДК 368 (477)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Гончаренко Н.І., к.е.н., с.н.с., доцент кафедри міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

У сучасних умовах розвитку глобалізаційних процесів світового господарства все більше актуалізується та зростає роль страхування для концентрації та ефективного використання накопичень фізичних та юридичних осіб. У сучасній економіці страхування виступає в ролі найважливішого стабілізатора процесу суспільного відтворення. Постійне збільшення техногенних, економічних і соціальних ризиків загрожує збереженню й подальшому зростанню суспільного багатства, що вимагає від держави та суб'єктів господарювання дбати про формування ефективної системи страхових резервів, призначених для своєчасної компенсації збитків.

Аналізу різноманітних проблем інвестування, фінансової глобалізації та місця й ролі страхових компаній у цих процесах присвятили свої праці такі іноземні вчені, як Дж.Маршал, Ж. Герар, Р. Ринутро, В. Ханкель, С.Долгов, інші. Серед вітчизняних дослідників слід назвати О.Барановського, О. Гаврилюка, В.Гейця, В.Козюка, В.Мищенко, К.Павлюк, М.Савлука, О.Шниркова та інших.

Метою дослідження є оцінка рівня розвитку страхового ринку України в умовах глобалізації світового господарства.

Найпоширенішою в міжнародному бізнесі стратегією розвитку страхових компаній в сучасних умовах є його інтеграція. Економічна інтеграція страхового ринку України у світову систему обумовлена пошуком нових форм співпраці між страховиками різних країн з метою зміцнення своїх позицій на глобальному ринку страхування. Глобалізація є основною рисою розвитку фінансових систем сучасності, що характеризується складністю і розвиненістю інтернаціоналізаційних процесів, які в свою чергу виступають результатом поглиблення фінансових зв'язків країн [1]. Саме фінансовий ринок знищує межі між країнами, виходячи на світовий глобальний рівень, де здійснюється перерозподіл величезних світових фінансових ресурсів та їх потоків.

Слід відзначити, що основними тенденціями глобалізації страхового ринку є поглиблення консолідації та інтеграції у світовий простір (об'єднання страховиків, міждержавні переміщення капіталу, застосування міжнародних правових актів); підвищення рівня організованості страхового ринку та посилення державного контролю; посилення ролі страхових організацій на фінансовому ринку як інституціональних інвесторів та посередників у розміщенні цінних паперів; подальша сек'юритизація (тенденція переходу грошових коштів у цінні папери). Отже, вплив глобалізації на страховий ринок є неминучим для будь-якої країни, оскільки цей процес пов'язаний із рухом світових грошових потоків як основи економічного розвитку і зростання країни.

Сьогодні український страховий ринок демонструє швидкі й стійкі темпи росту, відстежується тенденція зростання фінансової стійкості страхових компаній. Так, при зростанні у 2010 р. на 5,3% обсягів чистих страхових премій, на 12,1% зросли обсяги сформованих страхових резервів. На 7,8% зросли загальні активи, з них активи, визначені законодавством для представлення коштів страхових резервів – на 16,9% [2]. Поліпшуються якісні характеристики страхового ринку, збільшується частка страхових послуг у ВВП, що сприятиме зростанню ролі страхових компаній у національній економіці. Зважаючи на це виникає нагальна потреба у проведенні комплексних досліджень не лише економічної природи страхових операцій, а й політики страховиків у галузі ефективного нагромадження й інвестування. Проводячи детальний аналіз сучасного стану страхового ринку України відзначимо, що у I півріччі 2011 року на ринку страхування відбулося незначне „пожвавлення”, при цьому показники ще не досягли докризових значень. У порівнянні з I півріччям 2010 року на 14,6% збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій (валові страхові премії за мінусом частки страхових премій, що сплачуються перестраховикам-резидентам) збільшився на 36,2% [2].

Основним фактором зростання валових страхових премій у порівнянні з I півріччям 2010 року стало збільшення обсягу валових страхових премій, зокрема, з таких видів страхування, як: обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів (ОСЦПВ) (збільшення валових страхових платежів на 44,0%); страхування фінансових ризиків (збільшення валових страхових премій на 23,4%); страхування життя (збільшення валових страхових премій на 59,7%); страхування відповідальності перед третіми особами (збільшення валових страхових премій на 31,9%). Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за I півріччя 2011 року становила 68,9%, що на 10,9 в.п. більше в порівнянні з I півріччям 2010 року [2].

Так, обсяги валових страхових премій за I півріччя 2011 року збільшилися порівняно з I півріччям 2010 року на 14,6%, при цьому чисті страхові премії збільшилися на 36,2% (рис.1).

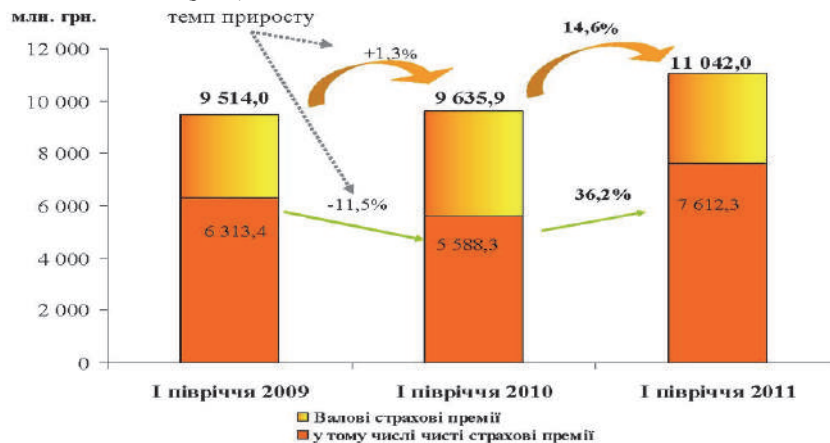

Рис. 1. Динаміка страхових премій у I півріччі 2009-2011 рр., млн. грн

Розмір валових страхових виплат за I півріччя 2011 року становив 2 481,7 млн. грн., у тому числі з видів страхування, інших, ніж страхування життя – 2 449,4 млн. грн. (або 98,7%), зі страхування життя – 32,3 млн. грн. (або 1,3%) [2].

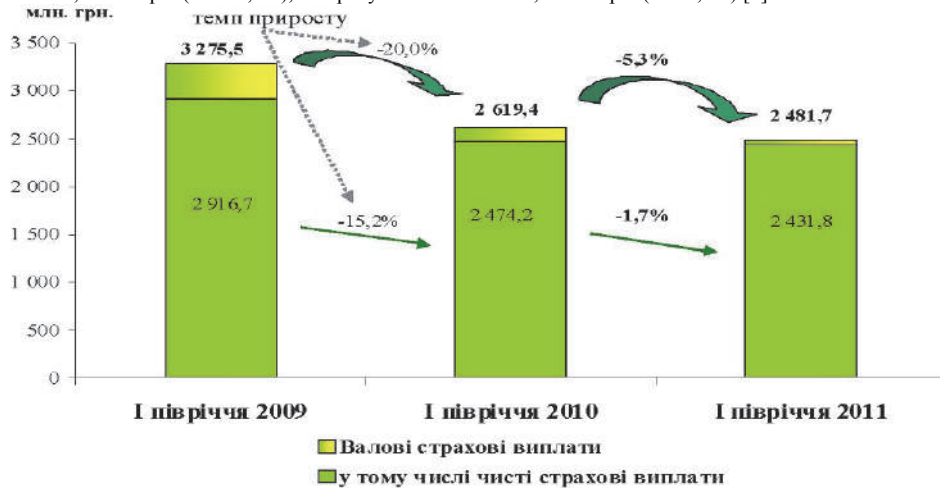

Рис. 2. Динаміка страхових виплат у I півріччі 2009-2011 рр., млн. грн

Так, валові страхові виплати за I півріччя 2011 року зменшились на 5,3% порівняно з I півріччям 2010 року (до 2 481,7 млн. грн.), чисті страхові виплати зменшились на 1,7% і становили 2 431,8 млн. грн. (див. рис. 2) [2]. Скорочення страхових виплат може розглядатися як негативна ознака з огляду на те, що надходження страхових платежів збільшилося в порівнянні з відповідним періодом 2010 року. Це може свідчити про недостатність у страхових компаній ліквідних інструментів, надмірну збитковість діяльності деяких страховиків.

Дослідження показують, що основним джерелом одержання прибутку для страхової організації більшості цивілізованих країн є не збір страхових платежів, а інвестиційна діяльність, кошти від якої спрямовуються, як правило, на фінансування страхових операцій, на дотації збитковим видам страхування, розробку нових продуктів, підготовку кадрів та ін [3]. За рахунок інвестування страхових резервів відбувається нагромадження коштів для збільшення власних ресурсів, тим самим, інвестиційна діяльність визначає можливість надання страхових послуг за рахунок формування достатніх обсягів страхових резервів та впливає на основні характеристики страхового продукту, насамперед на його вартість, і на фактичне виконання зобов'язань страховиком, обумовлене строками страхових виплат.

Не випадково, в останні два-три роки помітно активізувалися процеси збільшення присутності іноземного страхового капіталу на національному ринку через проникнення іноземних страхових компаній на вітчизняний ринок, злиття та поглинання страховиків, транскордонної торгівлі страховими послугами. Крім того, відбувається зрощення страхового, банківського і фінансового капіталу, що є наслідком як переливу капіталу, так і зацікавленості в універсалізації обслуговування клієнтів і у використанні мережі продажів страхових продуктів для продажу банківських послуг і навпаки. Такі процеси сприяють формуванню транснаціональних фінансових груп, активи яких порівнянні з найбільшими транснаціональними корпораціями.

Інтерес іноземних інвесторів обумовлюють як загальні тенденції інтеграції, так і привабливий український ринок у силу його великої місткості та високих темпів зростання. Слід, проте, відзначити, що залучення іноземних інвесторів на національний страховий ринок сприяє значному збільшенню страхової премії, що отримується страховиками, які розташовані в інших країнах, а це впливає на відтік страхового капіталу за кордон. Тому нерідко створює на практиці безліч проблем, пов'язаних, зокрема, з вимогами національних законодавств про легалізацію діяльності іноземних страховиків. Таким чином, на нашу думку, наявність іноземного капіталу на національному страховому ринку несе як позитивні результати, так і негативні наслідки. Масмо зазначити, що залучення іноземного капіталу сприятиме появі нових страхових, інформаційних технологій, інновацій, а також акумуляції національних заощаджень, оптимізації розподілу ризиків, включаючи міжнародне перестрахування. З другого боку, поява іноземного капіталу на національному ринку страхових послуг може знизити можливість розвитку страхової справи національними страховиками та надати можливості відтоку капіталу в результаті діяльності іноземних страховиків.

У 2010-2011 рр. іноземні інвестори досить активно вкладали кошти в українські страхові компанії. На рис. 3 представлена структура іноземних інвестицій у статутному капіталі українських страховиків.

Найбільша питома вага у загальному обсязі іноземних інвестицій (26,6%) належить Великобританії та Ірландії, велика частка США – 14,4%, Польщі – 11,5%, Кіпру – 8,7%, Нідерландам – 6,3%, Австрії – 5,5%, Росії – 4,7%, Ліхтенштейну – 4,3%, іншим країнам – 17,7%.

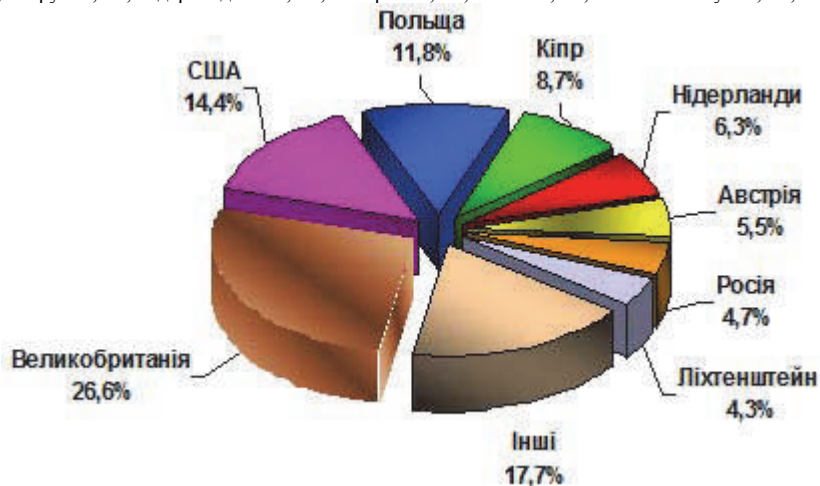

Рис. 3. Частка іноземних інвестицій у статутному капіталі українських страхових компаній на 01.01.2010 р.

Отже, для іноземних інвесторів інтерес до українського страхового ринку обумовлений високим потенціалом його зростання. Інша причина експансії українського ринку зарубіжними компаніями – висока прибутковість страхової справи в нашій країні, невелика частка

страхових виплат стосовно отриманих страховиками премій. У 2001 р. страхові виплати склали всього 424 млн. грн. або 14,0% від обсягів страхових премій, у 2010 р. їхній обсяг склав 6104,6 млн. грн., а частка - 26,4% [2]. Навіть у самий вдалий для країни 2004 р. питома вага страхових виплат знижувалась до 7,9%. Для страхових компаній з іноземним капіталом ситуація відрізняється. За ризиковими видами страхування співвідношення між страховими виплатами і страховими преміями у страховиків з іноземним капіталом суттєво перевищує (27,6%) цей показник національних компаній (16,8%). З іншого боку, для видів страхування життя відзначається протилежна ситуація.

Інвестиційні можливості страхування в Україні з року в рік зростають, про це свідчить аналіз динаміки частки чистих страхових премій у ВВП. Ринок розвивається, а від так страхові компанії набувають якостей потужних інституціональних інвесторів. Але ж страхові компанії не на повну потужність використовують власний потенціал, як фінансового інституту, який акумулює кошти населення та підприємницьких структур і розміщує їх у процесі інвестиційної діяльності, відіграючи таким чином вагомую роль у перерозподілі ВВП.

Для підвищення ефективності інвестиційної діяльності страхових компаній доцільно встановити норматив вкладень в цінні папери, які не котируються на фондовій біржі, на рівні не більше 30%. Це дозволить забезпечити фінансову підтримку малого та середнього бізнесу, підконтрольність інвестицій з боку інвесторів-страховиків, ріст диверсифікації інвестиційного портфеля, а збільшення обсягів страхових премій та резервів сприятиме тому, що інвестиційна діяльність страховиків буде мати реальний, а не спекулятивний характер [6].

У найближчій перспективі страхові компанії будуть зайняті пошуком дохідних і надійних інвестиційних активів. Тому, за відсутності ліквідного та достатньо дохідного фінансового ринку, держава повинна запровадити нові державні цінні папери, орієнтовані переважно на вітчизняних інвесторів, розміщувати державні позики на внутрішньому ринку, забезпечуючи необхідний рівень дохідності, який би перевищував інфляційні очікування [4]. Це дало б змогу активізувати інвестиційну діяльність фінансових посередників, особливо страхових компаній, а також не допустити відтоку коштів за межі країни.

Таким чином, проведений аналіз реального стану та прогнозовані очікування на страховому ринку України переконують, що для нормального функціонування ринку потрібна налагоджена дієздатна система взаємопов'язаних спеціалізованих організацій, що могли б обслуговувати потоки страхових послуг, грошей, цінних паперів, робочої сили, інформації, тобто необхідна розвинена інфраструктура страхового ринку. Саме інфраструктура страхового ринку забезпечує можливості реалізації економічних інтересів страховиків і страхувальників, сприяє координації дій усіх суб'єктів страхового ринку, допомагає інтегруватись у світовий економічний простір, сприяє цивілізованому розвитку маркетингу в страхуванні.

До елементів інфраструктури страхового ринку відносять: правове і інформативне забезпечення; інформаційну мережу; кредитно-фінансову систему; систему підготовки кадрів (сюрверси, андерайтери, страхові комісари); наукове обслуговування; аудиторську мережу; професійну етику і мову.

Інфраструктура страхового ринку повинна перетворитися з сукупності підприємницьких структур, які сприяють фактично односторонній реалізації інтересів постачальників страхових послуг, що спонтанно склалася і багато в чому стихійно функціонує, в ефективний механізм оптимального поєднання інтересів страхувальників і постачальників.

За реальних умов сучасного страхового ринку України це означає, що всі елементи інфраструктури повинні бути системно доповнені механізмами і процедурами, першочергово спрямованими на реалізацію інтересів вітчизняних страхувальників та орієнтацію бізнесу на концепцію холистичного маркетингу. Тільки така модернізована інфраструктура зможе стати реальним інструментом вирішення завдань активізації ринкової ролі споживачів і за рахунок цього — засобом досягнення потрібної для справжнього розвитку вітчизняного страхування зміни балансу інтересів споживачів і постачальників страхових послуг.

Розвиток українського страхового ринку повинен здійснюватися також за рахунок проникнення національних страхових компаній на ринки інших країн. Тому для інтеграції українського страхового ринку актуальною проблемою є входження національних страхових компаній на страхові ринки окремих країн і інтеграційних об'єднань.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Василенко А.В. Теоретичні основи державного регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній /А.В. Василенко// Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – № 7-8. – С. 44–51.
2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України 2011 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/sk_I_kv_2011_.pdf.
3. Мухіна О.В. Страховий ринок України: стан та проблеми розвитку /О.В. Мухіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 3. – С. 50 – 52.
4. Сташкевич Ю.А. Типи інвестиційних стратегій страховика / Ю.А. Сташкевич // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 3. – С. 83–86.
5. Стратегія розвитку страхового ринку України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ufu.org.ua>.
6. Ткаченко Н.В. Місце інвестиційної діяльності в страховому бізнесі / Н.В. Ткаченко // Економіка. Фінанси. Право. – 2003. – № 10. – С. 7–12.

РЕЗЮМЕ

У даній статті проведено дослідження особливостей розвитку страхового ринку України. Визначено тенденції глобалізації страхового ринку та умови його зростання. Запропоновано рекомендації щодо активізації та підвищення ефективності інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні.

Ключові слова: глобалізація, страхова компанія, валові страхові премії та виплати, інвестиційна діяльність, інфраструктура.

РЕЗЮМЕ

В данной статье проведено исследование особенностей развития страхового рынка Украины. Определены тенденции глобализации страхового рынка и условия его роста. Предложены рекомендации по активизации и повышению эффективности инвестиционной деятельности страховых компаний в Украине.

Ключевые слова: глобализация, страховая компания, валовые страховые премии и выплаты, инвестиционная деятельность, инфраструктура.

SUMMARY

In this article the research of the insurance market development in Ukraine was provided. The globalization tendencies of the insurance market and the conditions of its growth were determined. Recommendations on the activation and effectiveness improvement of the insurance companies investment activities in Ukraine were proposed.

Keywords: globalization, the insurance company, gross premiums and payments, investment activity, infrastructure.